

İKLİM KANUNU ve KÜRESEL ISINMA

Mücahit GÜLTEKİN, 3 Temmuz 2025

<https://x.com/mgultekin11/status/1940842847302975489>

TBMM’de oylanan İklim Kanunu ve küresel ısınma konusunda genel hatlarıyla örüşlerimi paylaşmak istiyorum:

Küresel ısınma, soğuk savaşın hemen ardından dünya gündemine geldi. Buna ilişkin küresel ölçekteki ilk uyarı Sovyetlerin dağılmasından hemen sonra, 1992 yılında yapıldı. “İnsanlığa Uyarı” başlığıyla yayınlanan bildiriye Nobel ödülü alan pek çok ismin de içinde bulunduğu 1700 bilim insanı imzaladı. 2017’ye gelindiğinde ise iklim meselesine ilişkin küresel düzeyde muazzam bir duyarlılık oluşturulmuştu. O yıl, “ikinci uyarı” yapıldı ve buna 184 ülkeden 15 bini aşkın bilim insanı imza attı. Tarihte ilk defa bir metnin altına bu kadar “uzman” imza atıyordu. 2022’de üçüncü uyarı yapıldı. İklim meselesi tartışmasız son 40 yılın en önemli meselesi oldu. Yeryüzünde yaşayıp da bu sorunu duymayan kimse kalmadı adeta. Öyle ki, 2001-2018 yılları arasında küresel ısınmaya ilişkin 120 bin akademik makale yazılmıştı.

Fakat konu sadece bilim çevrelerinin değil, küresel güçlerin de gündemindeydi. ABD Başkanı Obama, 2010 tarihli Milli Güvenlik Stratejisi’nde ve Pentagon, 2014 tarihli Dört Yıllık Savunma İncelemesi’nde iklim krizi ve küresel ısınma tehlikesine dikkat çekmişti. ABD Ulusal İstihbarat Şefi James Clapper da (15 Temmuz’da ismi çok sık gündeme gelmişti) 2013’te Senato’da bir konuşma yapmış ve iklim meselesinin bir “güvenlik tehdidi” oluşturduğunu belirtmişti. Soğuk Savaş sonrası kolektif Batı bütün insanlığın uğrunda mücadele edeceği bir “düşman” bulmuştu. Küresel medya konuyu gündemden hiç düşürmedi.

Konu hiç şüphesiz BM’nin gündeminde de ilk sıralarda yerini aldı. Onlarca rapor hazırlandı. Karbon ayak izi, sera gazı salınımı, karbon emisyon ölçümü, akıllı sistemler/akıllı kentler, dijital dönüşüm gibi kavramlar dillerden düşmez oldu. En popüler kavramlardan biri de “yeşil” sıfatıydı. Hemen her kavramın önüne bu sıfat getirildi: Yeşil yatırım, yeşil finans, yeşil dönüşüm, yeşil vergi vs. Bunlardan biri de “Yeşil Yapay Zekâ” kavramıydı. İklim kanunu TBMM’de oylanmazdan hemen önce Milli İstihbarat Akademisi

“Yapay Zekâ, Toplum ve Güvenlik” başlıklı bir rapor yayınladı. 40 sayfalık raporda 13 kez “Yeşil Yapay Zekâ” kavramı geçiyordu. Nitekim Cumhurbaşkanlığı Dijital Dönüşüm Ofisi’nin 2021’de yayınladığı Ulusal Yapay Zekâ Stratejisi belgesi de “yeşil dijital dönüşüm”den söz ediyordu. Buna biraz sonra tekrar döneceğim.

Küresel ısınma insanlığın ortak bir düşmanı gibi sunulsa da küresel ısınmaya ilişkin yayınlanan raporlarda ilginç bir ortak nokta vardı: Küresel ısınmanın faili “insan faaliyetleri” (Human activities) olarak gösteriliyordu. Örneğin BM bünyesinde 130 devletin üyesi olduğu hükümetler arası bir yapı olan IPBES’in (Birleşmiş Milletler Gündümlü Biyoçeşitlilik ve Ekosistem Hizmetleri Üzerine Hükümetlerarası Bilim Politika Platformu) 2019’da yayınladığı bir rapor küresel ısınmadan “insan faaliyetleri”ni sorumlu tutuyordu. 2013 yılında yayınlanan ve 4 bin bilimsel makaleyi inceleyen bir araştırma da makalelerin %97’sinin iklim değişikliğinden “insan faaliyetlerini” sorumlu tuttuğunu ortaya koymuştu. Buna bilimsel bir isim de verilmişti: Antroposen: İnsan Çağı. Yani, insanın sınırsız üretim ve tüketim faaliyetleri yeryüzünü imha ediyordu. Kısacası sorun İnsan türünün kendisiydi. Yani, antroposentrizm (insan merkezilik).

Peki insan faaliyetleri ne anlama geliyordu? BM’nin 2019’da yayınladığı yıllık rapor buna da cevap veriyordu: Neredeyse tüm insan aktiviteleri: Beslenme alışkanlıklarımızdan tutun da kılık kıyafetimize kadar tüm üretim ve tüketim faaliyetlerimiz. Örneğin Proceedings of the National Academy of Sciences isimli akademik dergide yayınlanan bir araştırmanın sonuçlarına BBC dikkat çekici bir başlık koymuştu: “Dünyanın sadece yüzde 0,01’ini oluşturan insanlar, canlıların yüzde 83’ünün yok olmasına yol açtı” Habere “Yeme alışkanlıklarımız dünyayı belirliyor” alt başlığı atan BBC, araştırma ekibinin lideri olan Ron Milo’nun şu sözünü aktarıyordu: "Beslenme tercihlerimiz hayvanların, bitkilerin ve diğer organizmaların üzerinde büyük bir etkiye sahip." Bu arada Prof. Ron Milo’nun İsrail Weizmann Enstitüsü’nden olduğunu da ekleyelim. Milo, henüz kendisi vejateryan olmasa da tavuk yerine soya peyniri tüketilmesine işaret ediyor. Ayrıntısına giremesem de konunun felsefi bir boyutunun da olduğunu belirtmeliyim. Çünkü insan faaliyetlerinin değişmesi insana ve evrene ilişkin tasavvurumuzun değiştirilmesiyle de ilgili.

Burada önemli bir noktanın altını çizmeliyiz: BM ve Avrupa raporları “insan faaliyetleri” derken yeryüzünü bütün bir hırsıyla yok eden “kapitalist” bir zümreden söz etmiyor; sorunu bütün bir insan türüne genelliyor. Yani dünyanın canını okuyanlar onlar ama bu

faturanın yükünü hep beraber çekeceğiz. Buna yeryüzünde temiz gıdaya bile ulaşamayan yaklaşık 1 milyar kişi de dahil. Diğer taraftan küresel ısınmaya karşı çözüm olarak önerilen “yeşil politikalar” da küresel patronların cebini daha fazla doldurmaya yarayacak. Örneğin “yeşil dijital dönüşüm” olarak sunulan çözüm ise küresel ısınmaya çare olarak üretilen çözümlerin bir aldatmacadan ibaret olduğunu ortaya koyuyor. Kaldı ki AB belgelerinde “dijital dönüşüm” ile “yeşil dönüşüm” ayrılmaz bir ikili olarak sunuluyor ve bundan “ikiz dönüşüm” olarak söz ediliyor. Bu arada "Avrupa Yeşil Mutabakatı" belgesinin de İsrail soykırımının önde gelen destekçisi Ursula von der Leyen tarafından yayınlandığını da belirtelim.

Microsoft gibi dünyanın büyük dijital şirketlerinin aynı zamanda sıkı bir “yeşil politika” yanlısı olduğunu görmek şaşırtıcı değildir. Çünkü onlara göre dijital ve robotik hareketlilik arttıkça insan faaliyetleri ve dolayısıyla küresel ısınma kaynaklı problemler azalacaktır. Fakat gerçek bunun tam tersidir. Soru şu: Dijital teknoloji sektörünün karbon salınımındaki payı nedir? Dahası insanlık karbon salınımına yönlendirilirken dijital teknoloji endüstrisinin ürettiği daha tehlikeli gazlar göz ardı mı ediliyor? Günümüzdeki ve gelecekteki ekolojik felaketin asıl kaynağı neresi? Sözü uzatmamak için sadece birkaç rakam aktaracağım.

- 2 kilo ağırlığındaki bir bilgisayar için 22 kilo kimyasal, 240 kilo yakıt ve 1,5 ton temiz su kullanılıyor. 2 gramlık bir entegre devre için 32 kilo hammadde tüketiliyor.

- Samsung, Intel, Qualcomm ve TSMC şirketleri 2019 rakamlarına göre yılda 1 trilyon çip üretiyor. Bu çipleri üretebilmek için %100'e yakın saflaştırılmış silikon, bor, arsenik, tungsten ve bakır gibi altmışa yakın hammadde kullanılıyor. TSMC çip üretimi için tek başına günde 156 bin ton su kullanıyor. Nitekim Tayvan elektronik sanayisinin karbon ayakizi, ülkenin toplam salınımının %10'unu temsil ediyor.

- Dahası bizler ineklerin çıkardığı gazla meşgul edilirken dijital teknoloji devlerinin sınırsız üretimi küresel ısınmaya yol açan adını hiç duymadığımız gazları salgılıyor. Örneğin mikroelektronikte, yarı iletkenlerde, entegre devrelerde, ekran tasarımlarında elli kadar çeşidi bulunan florur gazlar kullanılıyor. Guillaume Pitron şöyle aktarıyor: “Bu tip gazların tek bir molekülü bile karbondioksitten çok güçlüdür. Küresel ısınmaya katkıları da dev boyutlarda: Ortalamanın 2.000 katı. Örneğin nitrojentriflorür atmosferde karbondioksitten 17.000 kat fazla ısı tutar. Sülfür hekzaflorür ise 23.500 gibi şaşırtıcı bir

katsayıya sahip; bu da onun sera etkisi açısından şu fani dünyada üretilmiş en zararlı gaz olmasına yetiyor.”

Peki küresel ısınmanın ve ekolojik felaketin kaynağı olan bir endüstri neden çözümün kaynağı olarak sunuluyor? Bunu ayrı bir yazıda anlatmak gerekiyor ama şimdilik şunu söylemekle yetinelim: Bunun gözetim endüstrisi ile ilgili olduğunu düşünmek gerekiyor.

Diğer bir önemli soru da şu: İktidar bunları bilmiyor mu? Dünyayı cehenneme çeviren soykırımcı bir kültürün "çevre duyarlılığı"nı neden sorgulamıyor? Açıkçası bilip bilmedikleri konusunda bir fikrim yok. Bunları pek önemsediklerini de zannetmiyorum. İktidar konuya “duygusal” olarak bakıyor. Nitekim İstanbul Milletvekili Mustafa Demir’in ve Murat Kurum’un açıklamaları bunu teyid ediyor: Onlar için önemli olan Avrupa’yla yapılacak ticaret. Sözde küreseler de uygulamaya geldiğinde gayet "uyumlu" olduklarını görüyoruz: NATO “savunma harcamalarınızı %5’e çıkaracaksınız!” diyor “tamam” diyorlar. “Üretim ve tüketim standartlarınızı benim koyduğum normlara göre yapacaksınız!” diyor, “tamam” diyorlar. Bir taraftan Batı’nın korkunç boyutlardaki silahlanma yarışına ortak oluyorlar diğer taraftan da “çevre” için bu kanunları çıkardıklarını iddia ediyorlar.